

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

БАГМЕТ КСЕНІЯ ВІКТОРІВНА

УДК [336.71:368.03](043.3)

**БАНКІВСЬКО-СТРАХОВА ІНТЕГРАЦІЯ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Козьменко Сергій Миколайович*, Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор *Вовчак Ольга Дмитрівна*, Інститут магістерської та післядипломної освіти Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ), завідувач кафедри банківської справи;

кандидат економічних наук *Сокол Сергій Володимирович*, Харківський національний університет будівництва та архітектури (м. Харків), доцент кафедри фінансів та кредиту

Захист дисертації відбудеться “08” червня 2012 р. о 13.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “07” травня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна світова фінансова бізнес-архітектура характеризується поширенням та поглибленням інтеграційних взаємозв'язків між фінансовими посередниками. У цих процесах найбільш помітним макроекономічним явищем є банківсько-страхова інтеграція (БСІ), рівень якої певною мірою обумовлює характер розвитку фінансового сектора економіки залежно від фази циклу, на якому вона перебуває.

На підйомі ділової активності за високого рівня банківсько-страхової інтеграції фінансові посередники забезпечують собі більш швидкий та гнучкий доступ до внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, що сприяє прискореному розвитку фінансового сектора та економічному зростанню країни в цілому. З іншого боку, на фазі спаду ділової активності, наявність тісних інтеграційних взаємозв'язків між банками і страховими компаніями є загрозовою для їх діяльності, адже дифузія кризових імпульсів з банківського сегмента на страховий за таких умов розповсюджується більш швидкими темпами, що дестабілізує функціонування всього фінансового сектора. Регулювання вищезазначених процесів та попередження турбулентності фінансового сектора стають можливими при наявності інформації щодо характеру та рівня інтеграції. Така постановка питання обумовлює необхідність розробки науково-методичних засад оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції та визначення інструментів впливу на дані процеси в Україні.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад банківсько-страхової інтеграції було здійснено такими зарубіжними дослідниками, як А. Гарсія-Херреро (A. Garcia-Herrero), Дж. Каммінс (J. Cummins), С. Девіс (S. Davis), Х. Скіппер (H. Skipper), П. Вулрідж (P. Woolridge), Б. Баласса (B. Balassa), Дж. Бойд (J. Boyd), Т. Хесс (T. Hess); Р. Р. Арутюнян, І. Н. Кожевнікова, Р. В. Кокшаров та ін. Серед вітчизняних робіт, присвячених теоретичним та практичним аспектам спільної діяльності фінансових посередників, слід виділити публікації В. Д. Базилевича, Т. А. Васильєвої, Н. М. Внукової, О. Д. Вовчак, В. М. Загрібного, А. М. Єрмошенко, Н. Л. Івашук, Ю. М. Клапківа, О. В. Козьменко, С. М. Козьменка, В. М. Кремень, С. В. Леонова, Р. В. Сабодаш, С. В. Сокола, Н. В. Ткаченко, В. М. Фурмана, І. О. Школьник та ін.

Незважаючи на підвищення останнім часом наукового інтересу до проблем інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями, серед науковців переважає мікроекономічний підхід до висвітлення аспектів їх спільної діяльності. Саме тому потребують більш детального дослідження банківсько-страхова інтеграція, як макроекономічний процес, напрями впливу рівня БСІ на характер розвитку фінансового сектора на різних фазах економічних циклів, а також система нагляду, регулювання та контролю за учасниками БСІ. Об'єктивна потреба у вирішенні зазначених проблем обумовила вибір теми

дисертаційного дослідження, його мету та завдання, а також підтверджує його актуальність та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджується з пріоритетними напрямками наукових досліджень ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. Зокрема, у процесі виконання теми “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер держ. реєстрації 0103U006965) використано пропозиції автора щодо необхідності розмежування в теорії, законодавчо-нормативній базі та практичній діяльності банків і страхових компаній понять “банківське страхування” та “банківсько-страхова інтеграція”; теми “Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку” (номер держ. реєстрації 0107U0123113) – застосовано науково-методичний підхід автора до оцінки залежності страхових компаній від банків в Україні на основі побудови авторегресійних моделей.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретичного підґрунтя та методичного забезпечення банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та розробка науково-методичних рекомендацій щодо оцінки її рівня.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- систематизувати передумови розвитку банківсько-страхової інтеграції;
- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності, видів та форм банківсько-страхової інтеграції;
- здійснити порівняльний аналіз моделей організації інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями в регіонах світу;
- обґрунтувати напрями впливу рівня банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки;
- здійснити формалізацію залежності страхових компаній від банків в Україні;
- розвинути теоретико-методичний інструментарій оцінки синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції;
- розробити науково-методичний підхід та здійснити оцінку рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні;
- дослідити основні проблеми в розвитку інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями в Україні та запропонувати напрями їх вирішення;
- обґрунтувати шляхи подальшого розвитку системи державного регулювання та нагляду за учасниками банківсько-страхової інтеграції в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі інтеграції між банками та страховими компаніями.

Предметом дослідження є теоретичні засади банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та науково-методичний інструментарій здійснення оцінки її рівня.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження складають фундаментальні положення теорії фінансів,

банківської справи, страхування, а також наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених щодо банківсько-страхової інтеграції.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження дисертантом використано наступні методи наукового дослідження: аналіз, синтез, узагальнення – при уточненні сутності, ключових ознак, видів та форм, етапів розвитку банківсько-страхової інтеграції; комплексного порівняльного аналізу – при дослідженні специфіки моделей організації інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями; кореляційно-регресійний та авторегресійний види аналізу – при оцінці залежності страхових компаній від банків; економіко-математичне моделювання – при розробці науково-методичного підходу до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції.

Інформаційну та фактологічну основу дисертаційного дослідження склали: закони України, укази Президента України та нормативні акти Кабінету Міністрів України; постанови та офіційні дані Національного банку України (НБУ), Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг); аналітичні огляди та звітні дані Міністерства фінансів України, Швейцарської спілки перестраховиків “Swiss Re”, Асоціації українських банків, Незалежної асоціації банків України, Ліги Страхових організацій України, рейтингових агентств.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у розвитку теоретичних і методичних засад банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та розробці науково-методичного забезпечення оцінки її рівня.

Найбільш вагомими результатами дослідження, які характеризуються науковою новизною, отримані автором особисто і виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції в країні шляхом розрахунку (з використанням інструментарію бінарних характеристик і матричного аналізу) інтегрального показника, який враховує наявність часткової (повної) інтеграції капіталів банків і страхових компаній та взаємозв'язки між банками і страховими компаніями у сферах страхування життя та ризикового страхування за відсутності їх взаємної участі в капіталі (банкострахування);

удосконалено:

- науково-методичний підхід до оцінки залежності страхових компаній від банків, який ґрунтується на побудові системи авторегресійних рівнянь залежності рядів оцінки активів (статутного капіталу) страхових компаній від активів (статутного капіталу) банків з використанням інструментарію кореляційно-регресійного аналізу, та дозволив визначити лаг між фазами коливань таких рядів оцінювання розвитку страхового та банківського сегментів фінансового сектора економіки;

- трактування сутності поняття “банківсько-страхова інтеграція” як процесу об’єднання капіталів (участі в капіталі) банків і страхових компаній, та (або) сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб’єктами певного позитивного (негативного) синергетичного ефекту (мікрорівень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки (макрорівень). На відміну від існуючих, запропонований підхід дозволяє врахувати ключові ознаки процесу інтеграції, різні види наслідків БСІ (мікро- та макрорівень), можливість отримання негативного синергетичного ефекту, наявність інтеграції капіталів між фінансовими посередниками;
- науково-методичний підхід до періодизації історії розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі та в Україні, що враховує узагальнені автором економічні передумови і мотиви інтеграції, ключові події і сучасні тенденції розвитку світового та вітчизняного фінансових ринків, а також, на відміну від існуючих підходів, дозволяє встановити наявність та визначити лаг між темпами інтеграційних процесів в Україні та світі;
набули подальшого розвитку:
- упорядкування видів банківсько-страхової взаємодії (інтеграція, консолідація, конвергенція, кооперація) у взаємозв’язку з формами її реалізації (фінансові групи, фінансові конгломерати, фінансові супермаркети, стратегічні альянси, спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти, агентські договори), що, на відміну від існуючих підходів, дозволило визначити сутність БСІ у вузькому і широкому розумінні та формалізувати комплекс показників оцінювання її фактичного рівня;
- теоретичне обґрунтування наявності впливу банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки залежно від рівня БСІ, рівня мультиплікативного прояву ризиків, що супроводжують діяльність банків та страхових компаній, а також фази циклу ділової активності, на якій перебуває економіка країни;
- науково-теоретичні засади оцінки синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції, що, на відміну від існуючих, передбачає застосування конкретного методу оцінки (інвестиційного, ринкового, системного аналізу, методу подвійного ефекту) залежно від визначеної групи факторів (мета інтеграції, суб’єкт-ініціатор інтеграції, модель фінансового ринку, у межах якого функціонують учасники БСІ тощо), та дозволяє підвищити обґрунтованість прийняття рішень стосовно доцільності подальшої інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретичних, науково-методичних положень та практичних рекомендацій у стратегічній діяльності банків, страхових компаній, органів державного регулювання та нагляду за фінансовими посередниками, та у навчальному процесі у вищих навчальних закладах.

Науково-методичні положення дисертаційного дослідження щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківсько-страхової інтеграції в Україні та розвитку консолідованого нагляду за її учасниками використані у практичній діяльності Інспекційного департаменту Держфінпослуг у м. Харкові (довідка від 21.12.2010 № 178). Результати наукових розробок щодо оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції застосовані в діяльності Ліги страхових організацій при підготовці аналітичного звіту щодо сучасного стану та розвитку страхового ринку в Україні (довідка від 17.04.2012 № 157/Ш-6). Пропозиції щодо оцінки синергетичного ефекту, який може бути отриманий банком внаслідок розширення діяльності за рахунок використання концепції банківського страхування або інтеграції зі страховою компанією, прийняті до впровадження в діяльності банку ПАТ “Столичний” (довідка від 15.02.2011 № 234). Запропонований автором науково-практичний підхід до оцінки залежності страхових компаній від банків та визначення лагу між фазами коливань рядів оцінювання розвитку страхового та банківського сегментів фінансового сектора економіки використаний у практичній діяльності НАСК “Оранта” при аналізі ефективності її взаємодії з банками на фазах підйому та спаду ділової активності (довідка від 17.09.2011 № 055/16).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін “Страхування”, “Страхові послуги”, “Діяльність банків на ринку фінансових послуг”, “Банківська система” (акт від 20.02.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: V Міжнародна науково-практична конференція “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (27–28 травня 2010 р., м. Суми); Міжнародна конференція “Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України” (21–22 жовтня 2010 р., м. Одеса); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів “Розвиток економіки України в умовах глобалізації” (18 березня 2011 р., м. Харків); Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (28–29 жовтня 2010 р., 27–28 жовтня 2011 р., м. Суми); I Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки” (29–31 березня 2012 р., м. Донецьк); XIV Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми развития финансовой системы Украины в условиях глобализации” (21–23 березня 2012 г., м. Севастополь).

Публікації. Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 14 наукових працях загальним обсягом 7,52 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,86 друк. арк., у тому числі: 1 розділ у колективній монографії, 6 статей в журналах і збірниках наукових праць, що є фаховими з економіки, 7 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 258 сторінок, у тому числі на 102 сторінках розміщено 15 таблиць, 35 рисунків, 8 додатків та список літератури з 225 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, визначено зв'язок з науковими програмами, засвідчено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **“Теоретичні основи та стан розвитку банківсько-страхової інтеграції”** узагальнено економічні передумови та мотиви інтеграції банків та страхових компаній; досліджено сутність, форми та види банківсько-страхової інтеграції; здійснено комплексний порівняльний аналіз моделей організації банківсько-страхової інтеграції.

У дослідженні систематизовано економічні передумови інтеграції банків та страхових компаній, а саме: 1) макроекономічні передумови, пов'язані з впливом зовнішнього середовища, у якому функціонують фінансові посередники (законодавчо-політичні, кон'юнктурні та інфраструктурні); 2) мікроекономічні передумови, що стосуються змін у системі організації діяльності фінансових установ (у сферах відносин з клієнтами, фінансово-економічних відносин та продуктової політики). Такий підхід дозволив комплексно розглянути основні рушійні сили та мотиви, що обумовили розвиток банківсько-страхової інтеграції у світі та в Україні, а також обґрунтувати вирішальну роль банків у даних процесах.

У роботі здійснено періодизацію розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі (Україні): етап започаткування – 1967–1985 рр. (в Україні – 1991–1996 рр.); етап становлення – 1985–1995 рр. (в Україні – 1997–2004 рр.); етап прискореного розвитку 1996–2007 рр. (в Україні – 2005–2012 рр.); етап концентрації – 2008–2012 рр. (в Україні даний етап ще не наступив). При цьому враховано узагальнені автором економічні передумови і мотиви інтеграції банків та страхових компаній, ключові події та сучасні тенденції розвитку світового та українського фінансових ринків.

Аналіз теоретичної бази щодо виокремлення моделей організації БСІ дозволив констатувати відсутність у вітчизняній та зарубіжній літературі загальноновизнаного та усталеного підходу до їх визначення та єдиного змісту окремих моделей. Зарубіжний досвід організації БСІ у роботі розглянуто базуючись

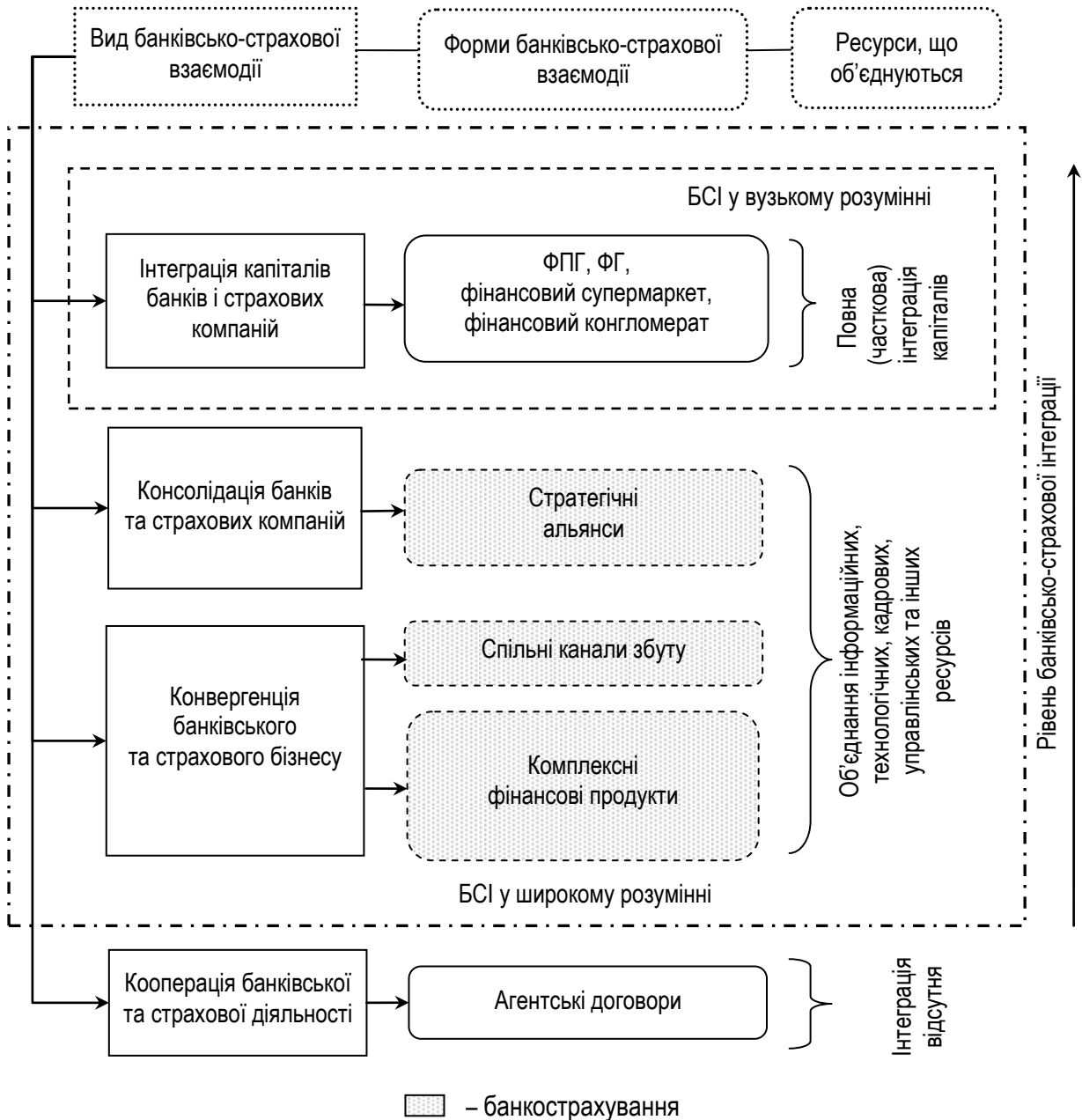
на основних положеннях європейської (континентальної), північноамериканської та азійсько-океанійської моделей БСІ. Систематизація підходів до визначення критеріїв окреслення моделей організації БСІ дозволила доповнити існуючий комплекс ознак (тип державного регулювання БСІ; місце реалізації спільних фінансових продуктів; рівень інтегрованості та технологічної складності фінансових продуктів; відкритість клієнтської бази; постачальник фінансових продуктів; стратегія управління; резидентність основних учасників БСІ) рядом додаткових – форма та вид інтеграції, інноваційний досвід, рівень розвитку та потенціал використання банкострахування як найбільш поширеної форми БСІ.

Аналіз досвіду організації БСІ дозволив дійти висновку, що європейський регіон (Італія, Португалія, Туреччина, Франція, Іспанія) є найбільш розвинутим у даному аспекті, а банківсько-страхова інтеграція в азійсько-океанійському регіоні (Малайзія, Тайвань, Австралія, Таїланд) розвивається прискореними темпами. Практично відсутні інтеграційні взаємозв'язки між банками та страховими компаніями в північноамериканському регіоні (США, Канада). Україна є безпосереднім учасником міжнародних інтеграційних процесів, а банківсько-страхова інтеграція відбувається відповідно до європейської моделі.

Автором досліджено сутність банківсько-страхової інтеграції, виходячи з організаційного, ресурсного, функціонального та результатного підходів. У роботі обґрунтовано необхідність трактування БСІ як процесу об'єднання капіталів (участі в капіталі) банків і страхових компаній, та (або) сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного (негативного) синергетичного ефекту (мікрорівень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки (макрорівень). У даному визначенні враховано: ключові ознаки процесу інтеграції, різні види наслідків БСІ (мікро- та макрорівень), можливість отримання негативного синергетичного ефекту, наявність часткової або повної інтеграції капіталів фінансових посередників.

У роботі обґрунтовано розмежування банківсько-страхової інтеграції та інших форм взаємодії банків і страхових компаній, враховуючи критерій однорідності суб'єктів інтеграції, характер співпраці, строковість і рівень щільності взаємозв'язків між ними.

Автором упорядковано види банківсько-страхової взаємодії (інтеграція капіталів, консолідація банків і страхових компаній, конвергенція банківського і страхового бізнесу, кооперація банківської та страхової діяльності) у взаємозв'язку з формами її реалізації (фінансові групи, фінансові конгломерати, фінансові супермаркети, стратегічні альянси, спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти, агентські договори), враховуючи специфіку ресурсів, що об'єднуються з метою їх спільного використання банками і страховими компаніями (рис. 1).

Рисунок 1 – Види та форми банківсько-страхової взаємодії

На відміну від існуючих, запропонований підхід враховує вітчизняні та світові законодавчі обмеження щодо можливих форм функціонування інтеграційних об'єднань за участю банків та страхових компаній; конкретизує відмінності БСІ від інших видів взаємодії між даними фінансовими посередниками (кооперація, консолідація, конвергенція); дозволяє визначити БСІ у вузькому та широкому розумінні залежно від наявності/відсутності інтеграції капіталів банків і страхових компаній та сформувавши комплекс показників для оцінювання рівня БСІ в Україні.

У другому розділі **“Науково-методичні засади банківсько-страхової інтеграції в забезпеченні розвитку фінансового сектора економіки”**

обґрунтовано роль та місце банківсько-страхової інтеграції в забезпеченні розвитку фінансового сектора на різних фазах економічних циклів; розроблено науково-методичний підхід до оцінки залежності страхових компаній від банків в Україні; досліджено теоретико-методичні засади оцінювання інтегрального синергетичного ефекту БСІ.

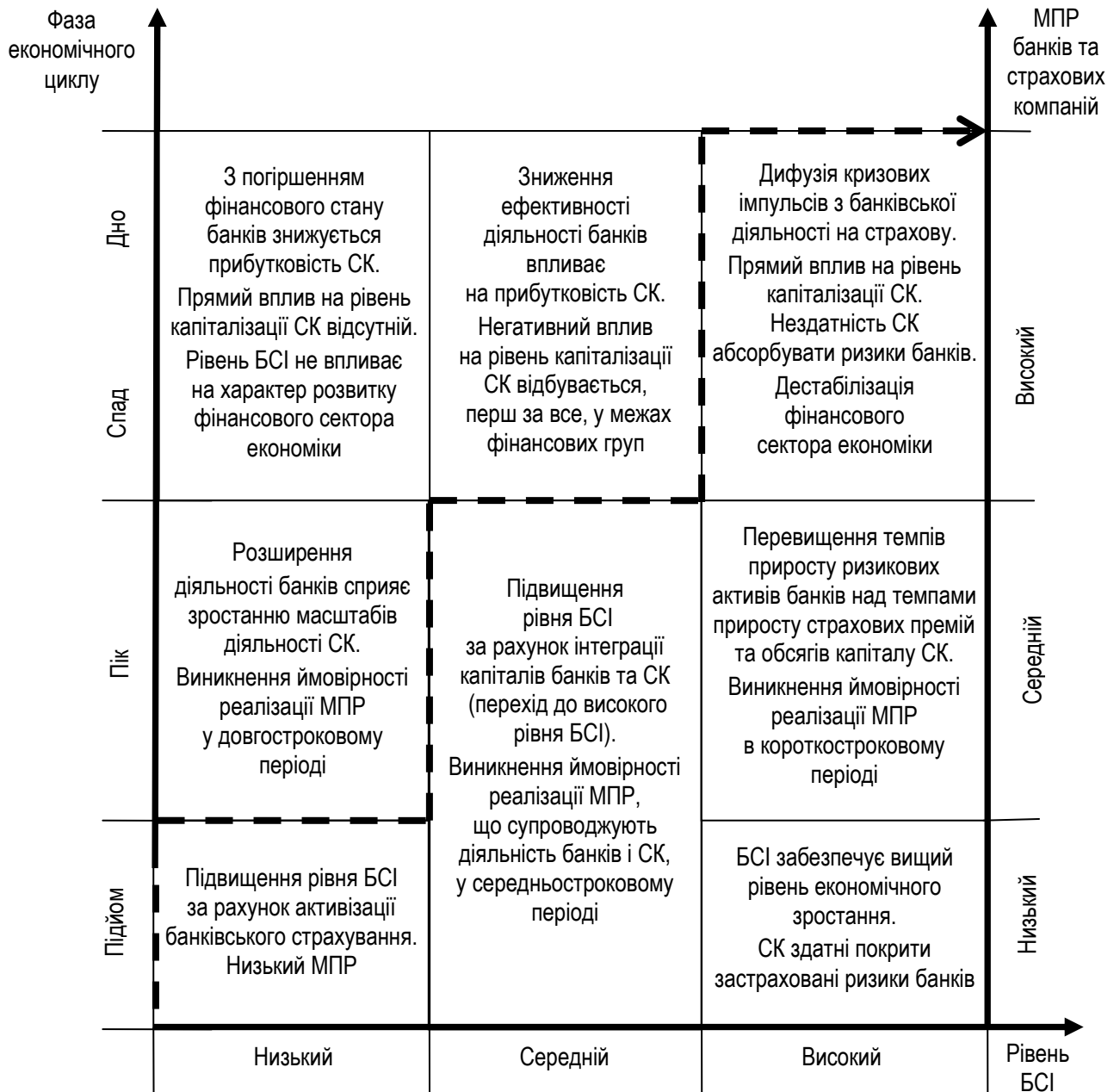
Аналіз БСІ здійснено автором виходячи з основних положень теорії макроекономічної рівноваги, відповідно до якої процес розвитку ринкової економіки характеризується нестабільністю та циклічністю. У роботі акцентується увага на тому, що взаємодія реального і фінансового секторів економіки обумовлює формування відповідних фаз циклу ділової активності: дно (рецесія, криза); підйом (пожвавлення, розігрів); пік (піднесення); спад (депресія). Кожний економічний цикл характеризується власною амплітудою коливань. При цьому фінансовий сектор економіки теоретично може виступати в ролі або “амортизатора” таких коливань, або, навпаки, “посилувача”.

Автором обґрунтовано, що найчастіше фінансовий сектор спрацьовує на посилення дії таких фаз, як підйом та спад, особливо у країнах з банкоцентричною моделлю фінансового ринку, де банки виконують функції головних інвесторів та кредиторів реального сектора економіки. При цьому за умов високого рівня банківсько-страхової інтеграції відбувається прискорений перехід з фази підйому ділової активності до фази піку, а на фазі спаду здійснюється прискорення темпів досягнення нижньої точки рецесії. Встановлено, що головним фактором впливу процесів банківсько-страхової інтеграції на циклічний розвиток є мультиплікативний прояв ризиків (МПР), що супроводжують діяльність банків та страхових компаній (СК) (рис. 2).

У роботі доведено, що МПР виникає внаслідок наявності інтеграції саме капіталів фінансових посередників та певної залежності страхових компаній від банків. Дана залежність полягає в тому, що поступовий перехід з попередньої на наступну фазу розвитку страхового сегмента фінансового сектора економіки певною мірою обумовлений зміною фази розвитку його банківського сегмента. Автором формалізовано залежність функціонування страхових компаній від банків у межах фінансового сектора України.

Враховуючи потужність банків та низький рівень масштабності діяльності страхових компаній в Україні, здійснення ґрунтовного дослідження їх взаємозалежності на основі фактичних даних є практично неможливим, адже, наприклад, обсяг активів банків протягом аналізованого періоду (IV кв. 2004 р. – IV кв. 2011 р.) у середньому в 16 разів перевищував значення активів страхових компаній, а обсяги капіталу – у 9 разів. З метою приведення даних до зіставного вигляду проведено їх нормалізацію.

Підтвердженням залежності між фазами коливань у розвитку банківського та страхового сегментів фінансового сектора економіки в Україні є збіг тенденцій їх розвитку, але з певним лагом, про що свідчать дані рис. 3.

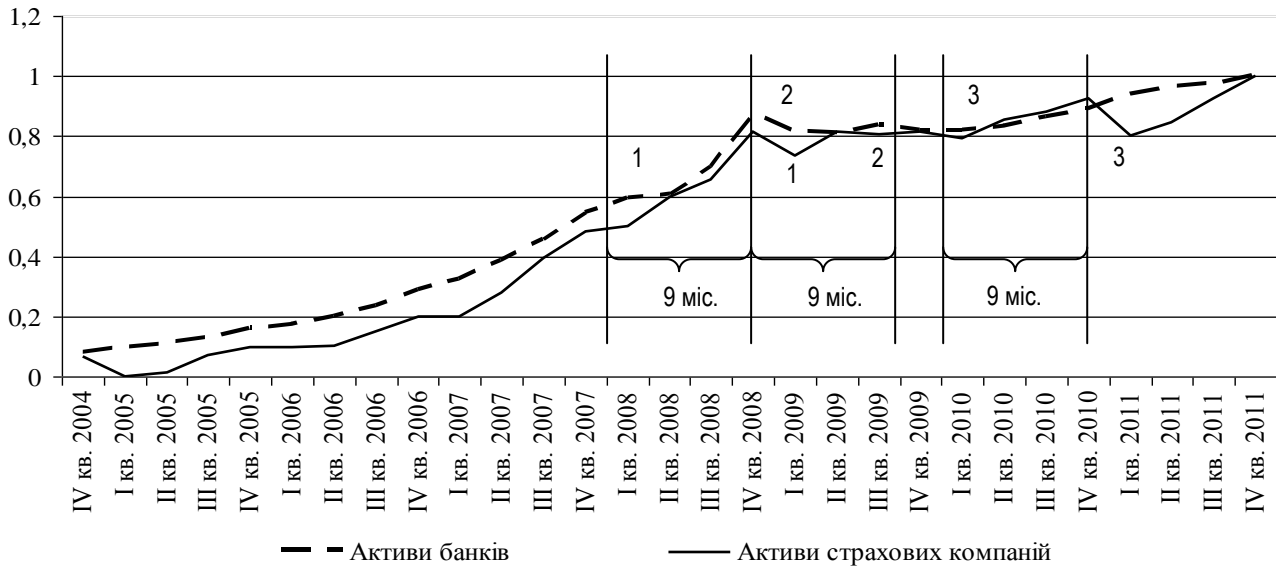

Рисунок 2 – Вплив рівня банківсько-страхової інтеграції на циклічний розвиток фінансового сектора економіки

Автором доведено, що, по-перше, фази підйому в коливаннях рядів оцінювання активів (статутного капіталу) страхових компаній і банків в Україні співпадають, а між фазами спаду таких рядів існує лаг, що дорівнює в середньому дев'яти місяцям. Математична формалізація взаємозалежності діяльності банків та страхових компаній в Україні представлена системою авторегресійних рівнянь

$$\begin{cases} \tilde{A}IC_t = -0,07 + 1,5\tilde{A}B_{t-3} + 0,8AB_{t-3}^2 - 1,4\tilde{A}B_{t-3}^3 \\ \tilde{K}IC_t = 0,2 + 3,9\tilde{K}B_{t-3} - 6,5\tilde{K}B_{t-3}^2 + 3,5\tilde{K}B_{t-3}^3 \end{cases}, \quad (1)$$

де $\tilde{A}IC_t$ – нормалізоване значення активів страхових компаній у момент часу t ; $\tilde{A}B_{t-3}$ – нормалізоване значення активів банків у момент часу $t-3$; $\tilde{K}IC_t$ – нормалізоване значення статутного капіталу страхових компаній у момент часу t ; $\tilde{K}B_{t-3}$ – нормалізоване значення статутного капіталу банків у момент часу $t-3$; $t-3$ – момент часу, зміщений на три квартали від моменту часу t .

Рисунок 3 – Нормалізовані значення активів банків та страхових компаній в Україні за період з IV кв. 2004 р. по IV кв. 2011 р.

Підтвердженням адекватності побудованих авторегресійних моделей є високі значення коефіцієнтів детермінації, які свідчать про те, що варіація факторних ознак (активів і статутного капіталу) банків, включених до моделі, на 99 % та 97 % відповідно пояснює зміну результативних ознак (активів і статутного капіталу) страхових компаній за умови, що лаг дорівнює в середньому трьом кварталам. Цей факт підтверджує наявність залежності між страховим та банківським сегментами фінансового сектора економіки України, а також те, що в умовах інтеграції на фазах спаду та дна (кризи) страхові компанії в будь-якому випадку зазнають негативного впливу з боку нестабільно функціонуючих банків. При цьому за умов середнього та високого рівня інтеграції лаг між такими коливаннями може скоротитись. Саме виходячи з цього, автором сформульовані висновки щодо необхідності визначення оптимальних меж інтеграції між банками та страховими компаніями, з метою згладжування коливань циклічного розвитку фінансового сектора економіки.

Взаємозалежність банків та страхових компаній дозволяє їм, об'єднуючи ресурси, отримати додаткові доходи, а банкам, окрім цього, ще й розподіляти ризики у часі та мінімізувати потенційні збитки від своєї діяльності. Існуючі в теорії та практиці дослідження ефективності інтеграційних процесів свідчать

про те, що протягом останніх двадцяти років, у більшості випадків отриманий синергетичний ефект є негативним, враховуючи його неадекватно завищену, як правило, оцінку учасниками інтеграції перед здійсненням об'єднання ресурсів.

Узагальнення науково-теоретичних підходів до оцінки ефективності інтеграційних процесів між господарюючими суб'єктами – підприємствами дозволило автору виокремити чотири ключові підходи до оцінювання синергетичного ефекту: інвестиційний, ринковий, подвійного ефекту та системний. Автором обґрунтовано, що вибір конкретного підходу до оцінки синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції залежить від групи факторів, серед яких основними є такі: мета інтеграції, суб'єкт-ініціатор інтеграції, модель фінансового ринку, у межах якого функціонують учасники БСІ.

У третьому розділі **“Науково-практичні засади оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні”** розроблено науково-методичний підхід до кількісного оцінювання рівня банківсько-страхової інтеграції; проведено оцінювання рівня БСІ в Україні протягом останніх десяти років; запропоновано напрямки вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення організації банківсько-страхової інтеграції та недопущення поширення наслідків фінансової кризи з банків на страхові компанії в Україні.

З метою оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції автором запропоновано систему показників, що сформовані виходячи з удосконаленої класифікації видів та форм реалізації банківсько-страхової інтеграції (див. рис. 1).

Перша група характеризує щільність інтеграційних зв'язків між банками та страховими компаніями, та враховує наявність прямої участі в капіталі (БСІ у вузькому розумінні). Це, зокрема, такі показники, як: питома вага сукупного обсягу капіталу (активів, кількості) банків та страхових компаній, що входять до складу інтеграційних об'єднань, у загальному обсязі капіталу (активів, кількості) всіх банків та страхових компаній країни; рівень участі банків у капіталі страхових компаній та страхових компаній у капіталі банків.

Друга група містить показники, що характеризують наявність взаємозв'язків, не пов'язаних з інтеграцією капіталів банків та страхових компаній. Фактично мова йде про: 1) використання фінансовими посередниками такої форми банківсько-страхової інтеграції, як банкострахування, що не потребує прямого об'єднання капіталів; 2) використання страховими компаніями таких напрямів розміщення власних страхових резервів, як депозитні рахунки в банках та банківські метали.

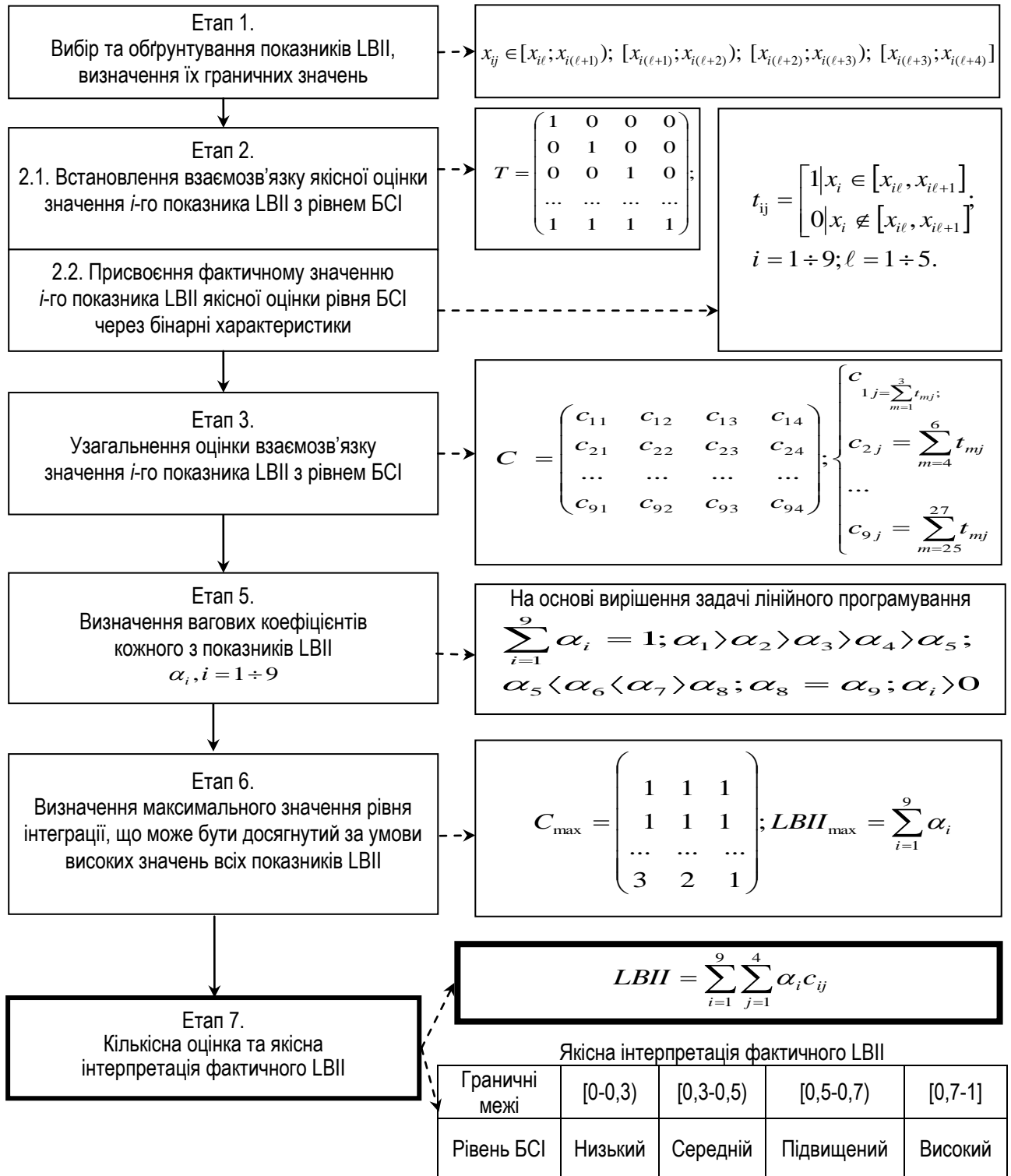
Автором запропоновано у межах другої групи показників виділити такі, що характеризують БСІ у сфері страхування життя (частка банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя; частка математичних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банках, або у вигляді банківських металів, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках в банківських металах) та ризикового страхування (частка банкострахування у валових страхових преміях з ризикового страхування; частка технічних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банках, або у вигляді банківських металів, у т.ч.

на поточних та вкладних (депозитних) рахунках в банківських металах). З урахуванням існуючих в Україні законодавчих обмежень щодо співпраці банків та страхових компаній, а також досвіду організації банківсько-страхової інтеграції в Європі, автором визначені граничні межі чотирьох інтервалів (низького, середнього, підвищеного, високого) для значення кожного з дев'яти показників оцінки рівня БСІ.

Алгоритм розрахунку рівня банківсько-страхової інтеграції (ЛВІІ) та його якісна інтерпретація представлені на рис. 4, де використано наступні умовні позначення: x_i – кількісне значення i -го показника ($i=1\div 9$); j – індикатор рівня інтеграції ($j=1\div 4$); α – ваговий коефіцієнт i -го показника ($i=1\div 9$); t_{ij} – бінарна характеристика відповідності i -го показника відповідному j -му рівню інтеграції; c_{ij} – характеристика інтенсивності впливу кількісного значення i -го показника на j -й рівень інтеграції; t_{mj} – бінарна характеристика інтенсивності впливу якісної оцінки значення i -го показника на відповідний рівень БСІ ($m=1\div 27$); ℓ – індикатор визначення нижньої, середньої та верхньої граничних меж рівня інтеграції.

Результати оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні за 2002–2011 рр. свідчать про низькі його значення. Так, протягом 2002–2011 рр. рівень інтеграції банків та страхових компаній коливався в межах 0,13–0,47. Це пов'язано з рядом проблем, що виникають у сфері організації інтеграційних взаємовідносин між досліджуваними фінансовими посередниками, та які узагальнені автором в межах наступних груп: законодавчі (проблеми ефективного регулювання та нагляду, правового забезпечення діяльності банків і страхових компаній у складі інтеграційних об'єднань); кон'юнктурні (ринкові) проблеми (високий рівень залежності страхових компаній від банків; невідповідність обсягів страхових операцій банківським; фінансова неспроможність страхових компаній прийняти на страхування ризику банків, що характеризується значними за розмірами потенційними збитками); проблеми зіставності інформаційно-технологічної сфери банків та страхових компаній (низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками; технічне програмне забезпечення банків не передбачає продаж страхових продуктів); проблеми у сфері організації взаємовідносин з клієнтами (недостатня прозорість акредитації страхових компаній у банках).

У роботі обґрунтовується, що існуюча в Україні система нагляду, контролю та регулювання діяльності учасників фінансових груп має бути поступово переорієнтована на створення таких законодавчих умов діяльності фінансових посередників, які б, по-перше, забезпечили вирішення вказаних проблем в організації інтеграційної взаємодії між банками і страховими компаніями, а, по-друге, сприяли недопущенню поширення наслідків фінансової кризи з банківського на страховий сегмент фінансового сектора економіки.

Рисунок 4 – Науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції (LBII)

Вирішення вказаних вище питань потребує: 1) удосконалення нормативно-правової бази регулювання діяльності фінансових груп; 2) врегулювання відносин між страховими компаніями та страховими агентами (банками) на основі відкритості та прозорості здійснення акредитації страхових компаній

в банках; 3) впровадження механізму взаємозаліку коштів страхових компаній, що розміщені на депозитах в банку, під час введення мораторію на дострокове їх зняття, та коштів, що належать банку – вигодонабувачу за договором страхування, як однорідних зустрічних вимог; 4) впровадження проміжної фінансової звітності для страхових компаній, з обов'язковим розкриттям інформації стосовно обсягів премій, зібраних за кожним видом страхування за рахунок банківського каналу збуту; 5) поступове впровадження Директив Європейського Парламенту і Ради Європи Basel II, Basel III, зокрема, стосовно формування банками контрциклічного буфера капіталу; 6) розвиток системи пруденційного та макропруденційного нагляду за діяльністю банків і страхових компаній.

Реалізація даних заходів дозволить розширити можливості організації банківсько-страхової інтеграції в Україні, не допустити поширення негативних наслідків у функціонуванні банків на діяльність страхових компаній, а також сприятиме ефективному регулюванню діяльності фінансових груп і забезпеченню стабільного функціонування фінансового сектора економіки в цілому.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає у розвитку теоретичного підґрунтя банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та розробці науково-методичного забезпечення оцінки її рівня.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Об'єктивними передумовами виникнення та розвитку інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями є макроекономічні, пов'язані з впливом компонентів зовнішнього середовища, в якому функціонують банки та страхові компанії (законодавчо-політичні, кон'юнктурні та інфраструктурні) та мікроекономічні, що стосуються змін у системі організації діяльності фінансових установ (у сферах відносин з клієнтами, фінансово-економічних відносин та продуктової політики).

2. Банківсько-страхова інтеграція є процесом об'єднання капіталів (участі в капіталі) банків і страхових компаній, та (або) сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного (негативного) синергетичного ефекту (мікрорівень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки (макрорівень).

3. На основі критерію наявності (відсутності) об'єднання ресурсів (капіталу, інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших) банків і страхових компаній автором упорядковано види банківсько-страхової взаємодії (інтеграція капіталів, консолідація банків і страхових компаній, конвергенція банківського і страхового бізнесу, кооперація банківської та страхової діяльності) у взаємозв'язку з формами її реалізації (фінансові групи, фінансові

конгломерати, фінансові супермаркети, стратегічні альянси, спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти, агентські договори).

4. У роботі удосконалено підхід до періодизації історичного розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі та в Україні. Виділено наступні етапи: започаткування – 1967–1985 рр. (в Україні – 1991–1996 рр.); становлення – 1985–1995 рр. (в Україні – 1997–2004 рр.); прискореного розвитку – 1995–2007 рр. (в Україні – 2005–2012 рр.); концентрації – 2008–2012 рр. (в Україні даний етап ще не настав). Обґрунтовано наявність лагу між темпами розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні та світовими темпами, що в середньому дорівнює десяти рокам.

5. Дослідження стану та перспектив розвитку БСІ у світі здійснено на основі комплексу критеріїв формування регіональних моделей організації банківсько-страхової інтеграції. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що найбільш розвинутим у даному аспекті є європейський регіон, зокрема Франція, Іспанія, Італія, Португалія, Туреччина, а банківсько-страхова інтеграція в азійсько-океанійському регіоні розвивається прискореними темпами. Практично відсутні інтеграційні взаємозв'язки між банками та страховими компаніями в північноамериканському регіоні.

6. Фактичний рівень банківсько-страхової інтеграції обумовлює характер розвитку фінансового сектора економіки залежно від фази економічного циклу, на якій перебуває економіка країни (перш за все це стосується країн з банкоцентричною моделлю фінансового ринку). На фазі підйому ділової активності, банки і страхові компанії, об'єднуючи власний капітал та інші ресурси, здатні повною мірою задовольнити потреби споживачів фінансових послуг, забезпечити грошовими ресурсами інвестиційний процес в країні та підвищення прибутковості своєї діяльності, що у підсумку сприяє прискореному розвитку фінансового сектора та економічному зростанню країни в цілому. З іншого боку, на фазі спаду, високий рівень БСІ є загрозливим, адже дифузія кризових імпульсів з банківського сегмента на страховий розповсюджується більш швидкими темпами, що дестабілізує функціонування всього фінансового сектора економіки. У роботі обґрунтовано, що головним фактором такого впливу БСІ є мультиплікативний прояв ризиків, що супроводжують діяльність банків та страхових компаній.

7. У роботі доведено, що МПР виникає внаслідок наявності часткової/повної інтеграції капіталів фінансових посередників та існування залежності страхових компаній від банків. Така залежність полягає в тому, що поступовий перехід з попередньої на наступну фазу коливань в розвитку страхового сегмента фінансового сектора економіки певним чином обумовлений зміною фази коливань у розвитку банківського сегмента. У роботі визначено, що лаг між такими коливаннями в Україні складає в середньому три квартали. Це дозволяє страховим компаніям та органам державного регулювання здійснювати більш точний прогноз негативних наслідків, викликаних дестабілізацією функціонування банків, та вчасно впроваджувати в дію антикризові заходи (наприклад,

переорієнтацію збутової політики страхових компаній на основі мультиканального підходу).

8. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції на основі розрахунку інтегрального показника, що враховує як наявність спільного капіталу фінансових посередників, так і взаємозв'язки між банками і страховими компаніями у сферах страхування життя та ризикового страхування за відсутності їх взаємної участі в капіталі. Результати оцінки свідчать про низький рівень БСІ в Україні, значення якого протягом 2002–2011 рр. коливались у межах 0,13–0,47.

9. Розвиток ефективно діючої системи нагляду, регулювання та контролю за діяльністю банків і страхових компаній, що є учасниками інтеграції, має стати першочерговим завданням НБУ та Нацкомфінпослуг. Так, автором обґрунтовано, що вирішення існуючих проблем у сфері організації банківсько-страхової інтеграції в Україні дозволить: підвищити прозорість інтеграційних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями, з одного боку, та між ними і клієнтами – з іншого; мінімізувати мультиплікативний прояв ризиків, що супроводжують діяльність зазначених фінансових посередників; максимально захистити страхові компанії від поширення на їх діяльність кризових імпульсів з банків. У цілому це сприятиме згладжуванню амплітуди коливань в розвитку фінансового сектора економіки країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Козьменко С. М. Банківсько-страхова інтеграція в умовах трансформації світового фінансового ринку / С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, К. В. Багмет // Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва та ін. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с. – С. 168–243 (3,8 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у розробці науково-методичного підходу до прогнозування зміни банківського страхування у країнах європейського регіону (2,0 друк. арк.).*

Публікації у наукових фахових виданнях

2. Козьменко С. М. Теоретичне підґрунтя банківсько-страхової інтеграції / С. М. Козьменко, К. В. Багмет // Вісник НБУ. – 2012. – № 2 (192). – С. 22–27 (0,54 друк. арк.). *Особистий внесок: ідентифікація сутності поняття “банківсько-страхова інтеграція” та упорядкування класифікації видів та форм реалізації БСІ у взаємозв'язку з її рівнем (0,27 друк. арк.).*
3. Козьменко С. М. Розвиток регіональних ринків банківського страхування: закордонний досвід / С. М. Козьменко, К. В. Багмет // Вісник НБУ. – 2011. – № 6. – С. 20–26 (0,8 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у розробці системи критеріїв формування моделей організації банківсько-страхової інте-*

грації в європейському, північноамериканському та азійсько-океанійському регіонах (0,40 друк. арк.).

4. Багмет К. В. Ризик-менеджмент в системі банківського страхування / К. В. Багмет // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4(118). – С. 203–211 (0,48 друк. арк.).
5. Багмет К. В. Банківсько-страхова інтеграція в умовах формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку / К. В. Багмет // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 4 (58). – С. 106–111 (0,40 друк. арк.).
6. Багмет К. В. Дослідження передумов банківсько-страхової інтеграції / К. В. Багмет // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 123–129 (0,48 друк. арк.).
7. Багмет К. В. Функціональна підсистема у структурі ризик-менеджменту організації [Текст] / К. В. Багмет / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. : Вип. 28 / Державний вищий навчальний заклад “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – С. 164–172 (0,28 друк. арк.).

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

8. Багмет К. В. Сучасні напрямки державного регулювання та нагляду у сфері банківсько-страхової інтеграції / К. В. Багмет, І. М. Сіроштан // Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф. (29–31 березня 2012 р.) : ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – С. 12–14 (0,09 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у формуванні рекомендацій щодо розвитку консолідованого нагляду за фінансовими групами в Україні (0,05 друк. арк.).*
9. Багмет К. В. Розвиток банківсько-страхової інтеграції на різних фазах економічного циклу [Текст] / К. В. Багмет // Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации : сб. тр. XIV Междунар. науч.-практ. конф. аспирантов и студентов (21–23 марта 2012 г.), / “Центр Стабилизации” ; Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского. – Симферополь, 2012. – С. 15 (0,12 друк. арк.).
10. Багмет К. В. Трансформація моделей банківського страхування в умовах інтеграції світової фінансової системи / К. В. Багмет // Розвиток економіки України в умовах глобалізації : зб. наук. робіт Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю молодих вчених та студентів (18 березня 2011 р.) : ХНЕУ, 2011. – № 5 (102). – С. 48–50 (0,12 друк. арк.).
11. Багмет К. В. Ключові ознаки банківсько-страхової інтеграції в контексті забезпечення розвитку фінансового сектору / К. В. Багмет, В. П. Левченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (27–28 жовтня 2011 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 2. – С. 94–96 (0,10 друк. арк.). *Особистий внесок полягає у формуванні специфічних ознак банківсько-страхової інтеграції, що відрізняють її від фінансової інтеграції (0,05 друк. арк.).*

12. Багмет К. В. Взаємопроникнення страхового та фінансового ринків у сучасних умовах глобалізації світової економіки / К. В. Багмет // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (27–28 травня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 28–30 (0,12 друк. арк.).
13. Козьменко О. В. Розвиток фінансового сектору України як основа забезпечення стабільності економіки / К. В. Багмет, О. М. Пахненко, О. В. Козьменко // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України : мат. міжнар. конф., м. Одеса, 21–22 жовтня 2010 р. / ІПРЕЕД НАН України. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2010. – С. 172–174 (0,12 друк. арк.). *Особистий внесок: визначення напрямків впливу розвитку фінансового сектору на економічне зростання країни залежно від фаз економічних циклів (0,04 друк. арк.).*
14. Багмет К. В. Механізми страхування та перестраховування банківських ризиків: зміна пріоритетів / К. В. Багмет, О. М. Пахненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 29–30 (0,10 друк. арк.). *Особистий внесок: характеристика потенційних можливостей страхового сегмента фінансового сектора економіки щодо запобігання та подолання наслідків банківської системної кризи в Україні (0,05 друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Багмет К. В. Банківсько-страхова інтеграція в забезпеченні розвитку фінансового сектора економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2012.

У дисертаційній роботі досліджено макроекономічні та мікроекономічні передумови банківсько-страхової інтеграції, визначено етапи розвитку даного процесу у світі та в Україні. Визначено сутність та упорядковано класифікацію видів, форм реалізації банківсько-страхової інтеграції у взаємозв’язку з її рівнями. Проведено аналіз сучасного стану та перспектив розвитку інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями в європейському, північноамериканському та азійсько-океанійському регіонах. Обґрунтовано механізм впливу високого рівня банківсько-страхової інтеграції на розвиток фінансового сектора економіки залежно від фаз економічних циклів. Розроблено науково-методичний підхід до оцінки залежності страхових компаній від банків, визначено лаг між фазами коливань рядів оцінювання розвитку страхового та банківського сегментів фінансового сектора економіки України. Поглиблено теоретичні основи ідентифікації сутності та здійснення оцінки синергетичного ефекту від інтеграції фінансових посередників. Здійснено кількісну оцінку рівня

банківсько-страхової інтеграції в Україні на основі розробленого науково-методичного підходу, розглянуто проблеми та пріоритетні напрямки розвитку даного процесу в нашій країні. Сформовано практичні рекомендації щодо подальшого розвитку системи нагляду та регулювання за фінансовими групами, учасниками яких є, перш за все, банки та страхові компанії.

Ключові слова: фінансовий сектор, банківський сегмент, страховий сегмент, банківсько-страхова інтеграція, фази економічних циклів, рівень інтеграції, синергетичний ефект, консолідований нагляд.

АННОТАЦІЯ

Багмет К. В. Банковско-страховая интеграция в обеспечении развития финансового сектора экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2012.

В диссертации исследованы и систематизированы предпосылки банковско-страховой интеграции: макроэкономические, связанные с влиянием компонентов внешней среды, в котором функционируют банки и страховые компании (законодательно-политические, конъюнктурные и инфраструктурные) и микроэкономические, обусловленные изменениями во внутреннем механизме организации деятельности финансовых посредников (в сферах отношений с клиентами, финансово-экономических отношений и продуктовой политики). Выделены основные этапы развития данного процесса в мире и в Украине. Определена сущность и упорядочена классификация видов, форм реализации банковско-страховой интеграции во взаимосвязи с ее уровнями.

Проведен анализ современного состояния и перспектив развития интеграционных процессов между банками и страховыми компаниями в европейском, северно-американском и азиатско-океаническом регионах.

Обоснован механизм влияния высокого уровня банковско-страховой интеграции на развитие финансового сектора экономики в зависимости от фаз экономических циклов. Охарактеризована динамика уровня мультипликативного эффекта рисков банковского и страхового сегментов на фазах подъема, пика, спада и кризиса циклов деловой активности.

Разработан научно-методический подход к оценке зависимости страховых компаний от банков на основе построения авторегрессионных моделей. Доказано наличие лага между фазами колебаний рядов оценки развития банковского и страхового сегментов финансового сектора экономики Украины, который в среднем составляет три квартала. Аргументировано, что негативные явления в функционировании банков передаются на страховой сегмент в Украине в среднем через девять месяцев.

Усовершенствованы теоретические основы идентификации сущности и осуществления оценки синергетического эффекта от интеграции финансовых посредников.

Разработан научно-методический подход к оценке уровня банковско-страховой интеграции на основе расчета двухуровневого интегрального показателя, который учитывает как наличие взаимосвязей между капиталами банков и страховых компаний (первый уровень), так и банковско-страховое взаимодействие в разрезе страхования жизни и рискованного страхования при отсутствии взаимного участия в капитале друг друга (второй уровень). Проведена количественная оценка уровня банковско-страховой интеграции и рассмотрены проблемы и приоритетные направления развития данного процесса в Украине. Сформированы практические рекомендации по дальнейшему развитию системы надзора и регулирования за финансовыми группами, участниками которых являются, прежде всего, банки и страховые компании.

Ключевые слова: финансовый сектор, банковский сегмент, страховой сегмент, банковско-страховая интеграция, фазы экономических циклов, уровень интеграции, синергетический эффект, консолидированный надзор.

SUMMARY

Bagmet K. V. Banking and insurance integration in supporting the development of financial sector of economy. – Manuscript.

Banking and insurance integration prerequisites formed at the macroeconomic and microeconomic levels have been systematized. Theoretical aspects of determining the essence, types and forms of the integration within banks and insurance companies have been researched. The comparative analysis of banking and insurance integration in The European, North-American and Asian regions of the world has been made. The scientific and methodological approach to assessing the interdependence between oscillation of the banking and insurance segments in Ukraine, which allowed to determine lag between them, has been improved. Economic and mathematical model of the banking and insurance integration level evaluation in Ukraine has been designed. Problem aspects and practical recommendations for the further development of the financial conglomerates' supervision and regulation have been examined.

Key words: financial sector, banking segment, insurance segment, banking and insurance integration, phase of the economic cycle, the level of integration, synergistic effect, consolidated supervision.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
С. М. Козьменко

Підписано до друку 03.05.2012.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008